

Kapitel 4.2 Norsk olja och svensk metanol: Två jämförda fallstudier

Detta är en översiktlig studie av två fall, med fokus på en enda aspekt: hur man närmar sig innovation och entreprenörskap inom energisektorn i två länder, Norge och Sverige. Såsom grannar i två nordeuropeiska länder har de mycket gemensamt, men också mycket som skiljer dem åt. De ekonomiska strukturerna är mycket olika. Särskilt betydelsefullt är i sammanhanget det faktum att halva Sveriges export utgörs av industriprodukter, medan olja och gas står för mer än 60% av Norges export. Sverige måste importera all sin olja och har endast olja lagrad för två månaders förbrukning.

På 1970-talet började Norge utvinna olja från fält i Nordsjön och en helt ny industri skapades. Idag, 40 år senare, är Norge en av världens rikaste länder per capita och har en av världens lägsta skillnader mellan hög- och låginkomsttagare. Uppbyggnaden av oljeindustrin har kontrollerats av regeringen men har gradvis öppnats upp för privat kapital inom ramen för en blandekonomi.

När nu konsumtionen av fossil energi (olja, gas, kol) av hälso- och miljömässiga skäl måste minska, söker alla efter alternativ. Två alternativ har marknadsfört aggressivt: etanol baserad på jordbruksprodukter (såsom sockerrör, majs, annan spannmål och potatis) samt vindkraft, som kräver konstant blåst. På senare tid har solceller seglat upp som lösningen. Inget av dessa alternativ uppfyller hållbarhetskrav och ekonomiska mål. Trots detta har dessa alternativ favoriserats av EU och regeringar, främst beroende på okunskap i kombination med omfattande lobbyverksamhet och korruption. Sverige och Norge var tidigt ute med att lansera vattenkraftbaserad el. Kärnkraft marknadsförs också med påståendet att man nu kan bygga säkra anläggningar och även ta hand om avfallet på ett säkert sätt. Beträffande Sveriges framstår metanol producerad från skogsbiomassa som den idealiska lösningen, både ekonomiskt och miljömässigt. Särskilt som försäljningen av träråvara stadigt går nedåt. Detta beror främst på lägre efterfrågan på tidningspapper. Många råvaruproducenter, bland dem Sverige, borde söka efter alternativ användning.

Under de senaste åtta åren, har ett svenskt bolag; VärmlandsMetanol AB, tillsammans med tyska företaget ThyssenKrupp Industrial Solutions, utvecklat ett koncept för tillverkning av biometanol från träråvara. Entreprenören fil dr Björn Gillberg, forskare och sedan 60-talet miljöpionjär beträffande miljö- och hållbarhetsfrågor, har grundat företaget. Samarbetet har resulterat i en färdigprojekterad biometanolfabrik. Produktionsprocessen är högt automatiserad och har ingen negativ miljöpåverkan. De enda biprodukterna är restvärme, som kan användas i det lokala fjärrvärmenätet och träaska. Askan innehåller alla träråvarans mineraler, som kan återföras till skogen. Fabriken är färdigprojekterad, licenser och miljökonsekvensbeskrivning är på plats och skogsråvara har säkrats genom avtal.

Idag är finansiering och beskattning de stora hindren. Hittills har utvecklingen av VärmlandsMetanol AB helt finansierats genom små aktieemissioner, en liten organisation och låga kostnader. Inget av de politiska partierna i Sverige har visat intresse för projektet. Nationella medier har med få undantag ignorerat projektet, medan lokala och regionala medier varit mer intresserade av att rapportera. Politiker, från extremhögern till extremvänstern prisar tillsammans med riksmidierna vindkraft, påverkade av lobbyism och särintressen istället för att beakta rationella argument.

Riksmedia och politiker är tämligen ointresserade av kunskap utan hänger sig istället åt populistiska åsikter. Det andra hindret är att energiskatterna tillför statskassan stora pengar som regeringarna är rädda att förlora. Detta är återigen ett utslag av konventionellt tänkande och brist på nytänkande. Om Sverige övergår till biodrivmedel kan exempelvis skattesatserna baseras på den nya situationen och skapa förutsättningar för nya lösningar. Det kommer ändå att bli nödvändigt, mot bakgrund av att målen om lägre koldioxidutsläpp kraftigt skärps av EU och FN. Framgångsrika Svenska industrier har historiskt sett byggt på långsiktiga investeringar, men den gamla industritraditionen har gått förlorad.

Metanol kan produceras till rimlig kostnad och det finns obegränsad råvarutillgång i Sverige, nu och i framtiden. Det skulle ta 20 år att bygga 50 fabriker (kopior av den första) placerade i skogsområden i Sverige från norr till söder. Då finns alltid både råvara och en regional marknad nära en fabrik, vilket gör att man undviker höga transportkostnader. Det tar två till tre år att bygga en fabrik varvid ca 700 personer behövs under byggfasen. Om det, under tjugo år, årligen är 2-3 fabriker under uppförande, svarar det mot ca 1 500-2 000 heltidsjobb. Drift och underhåll av 50 fabriker skapar ca 10 000 permanenta jobb. Jobben skapas dessutom i glesbygd, vilket skulle ge en välbehövlig vitamininjektion för många småstäder och landsbygden, så att ungdomar inte tvingas flytta till storstadsområden. Dessutom attraherar metanolfabriker andra företag och offentlig verksamhet, affärer, restauranger, logistik, läkare och vårdcentraler etc.

Så varför händer inte detta? Politikerna fortsätter lovsjunga innovation, entreprenörskap och forskning som ett mantra. Sveriges regering liksom EU ger rikliga anslag till metanolforskning, trots att tekniken redan är känd och etablerad.

När regeringar idag ger pengar till forskning så har de vissa prioriteringar, ja snarare fixeringar: "life science" (huvudsakligen medicin), IT-baserade produkter och fritid såsom dataspel, evangemang och turism. Regeringarna tror att vi lever i ett postindustriellt samhälle dominerat av servicesektorn. Officiell statistik är leverantörsorienterad. En konsumtionsorienterad statistik ger en helt annan bild. En tidigare statsminister slog till och med fast att Sverige inte behöver någon tillverkningsindustri i framtiden. En ny statsminister säger i mer allmänna ord att vi nog behöver tillverkningsindustri. En satsning på biometanolproduktion blir den första stora industriella satsningen i Sverige på ett halvt sekel.

Finanssektorn ägnar sig inte åt långsiktiga, hållbara investeringar. Den vill ha 3-5 års återbetalningstid på satsat kapital. Ett industriprojekt är långsiktigt och kräver stora investeringar som bara en nation kan hantera, analogt med den norska regeringen. EU försöker lägga hinder i vägen när regeringar vill stötta inhemsk industri och hävdar att det strider mot EUs statsstödsregler om fri konkurrens.

Sverige har unika förutsättningar för biometanolproduktion. Inom tjugo år skulle Sverige kunna slippa importera olja. Längre fram skulle Sverige till och med kunna exportera fossilfri energi och uppfylla hållbarhets- och miljömålen, som politiker i sin offentliga retorik har högst upp på agendan, men i praktiken helt bortser från. Resultatet blir byråkrati och juridiska teknikaliteter. Till exempel infördes 2013 skatt på alla biodrivmedel som låginblandas över 5% i bensin och diesel. Därigenom beskattades

biodrivmedel med energi- och koldioxidskatt på samma vis som fossila drivmedel – trots att de inte orsakar några fossila utsläpp. Sedan dess har skatterna på biodrivmedel ändrats fem gånger under fem år. Logik saknas!

Det är alltid riskabelt att etablera nya verksamheter, speciellt när osäkerhet råder om framtida förutsättningar. Beträffande VärmlandsMetanol finns inga tveksamheter. Byggnationen av den första fabriken kan starta omgående och en tydlig marknad finns. Hindren kommer från institutioner som misslyckats med sin roll att stötta infrastrukturen: regeringar, finansbolag och EU.

Denna fallstudie reser flera fundamentala och kritiska frågor: Är efterfrågan på innovation och entreprenörskap endast retorisk? Vad kan vi i praktiken göra för att uppmuntra innovation och entreprenörskap? Är vi rädda för förändring, trots att vi talar om att förändringar sker allt snabbare? Hur kan vi hindra lobbyister och andra från att ta över viktiga nationella intressen bara för att gynna vissa intressegrupper? Vilken roll spelar personliga intressen? Vilken roll har EU, nationella regeringar, finansinstitut och universitet?